

5 Sociální index škol a jeho použití při porovnání škol a testování žáků v německy mluvících zemích

5.1 Úvod

Cílem této kapitoly je popsat, jakým způsobem je zjišťován sociální index školních lokalit v některých německy mluvících zemích. V našem příspěvku se zaměřujeme na vybrané spolkové země Německa (Severní Porýní-Vestfálsko a Hamburk) a dále na Rakousko a Švýcarsko. V úvodní části popisujeme vícedimenzionální typologii sociálního prostoru, jakým způsobem byla prezentována v 70. a 80. letech 20. století. V posledním desetiletí však dochází v Německu k rostoucímu úsilí o vytvoření sociálního indexu, jehož hlavním úkolem je rozpoznat sociálně znevýhodněné oblasti a poskytnout jim potřebnou péči. V dalších částech se podrobně zaměřujeme na konkrétní proměnné, jež se využívají ke zjišťování sociálního indexu školních lokalit v německé spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko a ve svobodném hanzovním městě Hamburk. V navazující části popisujeme postupy, které se praktikují v rámci porovnání škol v Rakousku a ve Švýcarsku. Dalším cílem překládané studie je poukázat na problémy, které se vyskytují při užívání současných sociálních indexů škol v německy mluvících zemích, a zamyslet se nad jejich zlepšením.

Obecně můžeme říci, že ve většině spolkových zemí Německa jsou školy přiřazeny do typu lokality (*Standorttypen*), které se od sebe odlišují počtem žáků s migračním původem a podmínkami, které jsou specifické pro konkrétní oblast bydliště. Podmínky bydliště jsou zjišťovány následovně:

- příjmy obyvatel ve srovnání s průměrnou platovou hodnotou Německa;
- podíl obyvatel, který přijímá sociální dávky od státu;
- podíl domácností s větším počtem rodinných příslušníků;
- podíl obyvatel s migračním původem.

Většina spolkových zemí Německa se však od sebe liší způsoby, kterými zjišťují sociální index školních lokalit. V publikaci *Sozialindices für Schulen: Hintergründe, Methoden und Anwendung* (Groot-Wilken & Schräpler, 2016) se autoři převážně soustředí na popis sociálního indexu školních lokalit v německé spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko a ve městě Hamburk. V následujících kapitolách se tedy podrobně zaměříme na tyto dvě země. Předtím se však pokusíme popsat, jakým způsobem se vyvíjel koncept sociálního indexu v Německu a jaké postupy byly pro jeho zjišťování používány.

5.2 Tvorba sociálního indexu v Německu

Ústředním tématem vzdělávacího výzkumu a politiky v Německu je snížit rozdíly ve vzdělávacích příležitostech dětí. V 60. letech 20. století se pozornost především soustředila na děti z nižších společenských vrstev (z dělnické třídy) a na diskriminaci dívek. Prostřednictvím celostátní expanze vzdělávací nabídky byly vzdělávací příležitosti těchto dětí vyrovnány. Díky strukturální změně v těžbě a těžebním průmyslu rovněž došlo ke změně tradičního prostředí dělnické třídy (např. v oblasti Porúří a Sárska). Po roce 2000 se na základě vzdělávacích výsledků žáků opět otevírá diskuse o koncentraci sociálního znevýhodnění v prostředí velkých měst. V tomto kontextu byla také koncepce sociálního indexu předmětem diskusí ve vzdělávací politice a významným tématem pro řízení rozvoje škol (Weishaupt, 2016).

